

পঞ্চম গোট

সপ্তদশ অধ্যায় গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষা আৰু ইয়াৰ প্ৰয়োগ (Home-Science and its application)

১৭.১ পাতনি (Introduction) :

তোমালোকে ইতিমধ্যে প্রথম বাৰ্ষিকৰ পাঠ্যপুঁথিৰ লগতে দ্বিতীয় বাৰ্ষিকতো গৃহ বিজ্ঞান আৰু ইয়াৰ বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে পঢ়িলা। এইবোৰ পঢ়ি উঠাৰ পিছতে গৃহ বিজ্ঞান বিষয়টোৱ বিষয়ে এটা সম্যক ধাৰণা নিশ্চয় কৰিব পাৰিছা। তাৰ লগতে এইটোও গম পাইছা যে— গৃহ বিজ্ঞানে এটা সুস্থ পাৰিবাৰিক জীৱন যাপনত সহায় কৰাৰ উপৰিও বিভিন্ন ধৰণৰ কৰ্মসংস্থানৰ সুযোগ দিয়ে। যাৰ দ্বাৰা প্ৰত্যেকগৰাকী নাৰীয়ে আত্মনিৰ্ভৰশীল হৈ সুখী জীৱন যাপন কৰিব পাৰে। এই পাঠটোৱ ঘোগেদি তলত দিয়াবোৰৰ বিষয়ে জানিব পাৰিবা—

- দৈনন্দিন জীৱনত গৃহ বিজ্ঞানৰ প্ৰয়োগ
- পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধিৰ বাবে গৃহ বিজ্ঞানৰ কৰ্ম নিপুণতাৰ প্ৰয়োগ
- গৃহ বিজ্ঞানৰ লগত জড়িত বিভিন্ন বৃত্তি আৰু কৰ্ম সংস্থাপনসমূহ
- বিভিন্ন স্কুল, কলেজ আৰু শিক্ষা প্রতিষ্ঠানত গৃহ বিজ্ঞান এক বিষয় হিচাবে, চার্টিফিকেট আৰু ডিপ্লোমা পাঠ্যক্ৰম হিচাবে অন্তৰ্ভুক্তি ইত্যাদি।

১৭.২ গৃহ বিজ্ঞানৰ জ্ঞান আৰু দৈনন্দিন জীৱনত ইয়াৰ প্ৰভাৱ (Knowledge of Home-Science and its application in every life) :

গৃহ বিজ্ঞান বিষয়ৰ দ্বাৰা বিভিন্ন দিশত জ্ঞান অৰ্জন কৰিব পাৰি। ইয়াৰ দ্বাৰা এগৰাকী ছাত্ৰীয়ে তেওঁৰ দৈনন্দিন জীৱনত প্ৰযোজনীয় বিভিন্ন দিশ যেনে—খাদ্য, বস্ত্ৰ, বাসস্থান, গৃহসজ্জা, স্বাস্থ্য বিজ্ঞান, সন্তান ধাৰণ, জন্ম আৰু লালন পালন, পৰিয়ালৰ সম্পদৰ সুব্যৱহাৰ আদিৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰে। গৃহ বিজ্ঞানে ঘৰত আৰু ঘৰৰ বাহিৰত যিকোনো সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ বাবে প্ৰযোজনীয় সূচনা দিয়ে। এই শিক্ষাই এগৰাকী ছাত্ৰীক ঘৰ আৰু পৰিয়ালৰ যতন ল'বলৈ শিকোৱাৰ লগতে যিকোনো ধৰণৰ জীৱিকা নিৰ্ণ কৰাটো সহায় কৰে। বৰ্তমান যুগত এগৰাকী সফল গৃহিণী হৰুৰ বাবেও কৰ্মনিপুণতাৰ প্ৰয়োজন হয়। গৃহ বিজ্ঞানে এই কৌশলসমূহ আয়ত্ত কৰাত সহায় কৰে। যিবোৰ আমাৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ বাবে অতি প্ৰয়োজন।

১৭.৩ পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধি কৰিব বাবে গৃহ বিজ্ঞানৰ কৌশল সমূহৰ প্ৰয়োগ —উপায়সমূহ আৰু প্ৰযোজনীয়তা (Application of skills

learnt in Home-Sciee for supplementing family income— Needs and ways) :

বর্তমান যুগের লগত নিজকে খাপ খুরাই লবলৈ হ'লৈ কেবল এজন উপার্জনকাৰী হ'লৈই নহ'ব। নিতা প্ৰয়োজনীয় বস্তুৰ চ'ৰা দামৰ বাবে বা বিজ্ঞানৰ নতুন আবিষ্কাৰ সমূহৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত পোৱা আজৰি সময়ৰ বাবে আজিকলি প্ৰায় সকলো মহিলাই পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধিৰ বাবে যিকোনো কাম কৰিবলৈ লৈছে। পৰিয়ালত অতিৰিক্ত আয়ৰ প্ৰযোজনীয়তাৰ বিষয়ে তোমালোকেও নিশ্চয় জানা। গৃহ বিজ্ঞানত শিকা বিভিন্ন কৌশলসমূহ প্ৰয়োগ কৰি পৰিয়ালৰ আয় কিদৰে বৃদ্ধি কৰিব পাৰি তাৰ উপায়সমূহ তলত দিয়া হৈছে—

ক) খাদ্য বস্তু প্ৰস্তুত কৰি বিক্ৰী কৰা : গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষাত বিভিন্ন ধৰণৰ খাদ্য বস্তু প্ৰস্তুত কৰিবলৈ শিকোৱা হয়। তাৰোপৰি বেকিং পাট্যক্ৰম যোগেদি ঘৰতে বিভিন্ন ধৰণৰ কেক, বিস্টুট, ক্ৰেড আদি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ শিকায়। এই ধৰণৰ খাদ্য প্ৰস্তুত আৰু বিক্ৰী কৰি কিছু টকা ঘৰতে উপার্জন কৰিব পাৰি। তাৰোপৰি ওচৰ চুবুৰীয়াৰ ইচ্ছুক মহিলাসকলক একগোট কৰি বিভিন্ন খাদ্য বন্ধন, খাদ্য সংৰক্ষণ, বেকিং আদি শিকাই কিছু উপার্জন কৰিব পাৰি। বিবাহ বা অন্যান্য অনুষ্ঠান আদিত বন্ধা খাদ্য সামগ্ৰী যোগান ধৰিও উপার্জন বৃদ্ধি কৰিব পৰা যায়।

খ) শিশুৰ ঘতন : এই বিষয়ৰ দ্বাৰা সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ প্ৰযোজনসমূহ আৰু ঘতনৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰি আৰু এইবোৰ ব্যৱহাৰিক দিশত প্ৰয়োগ কৰি পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধি কৰিব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে গৃহ বিজ্ঞানৰ জ্ঞান লাভ কৰাৰ পিছত

আৰু ইয়াৰ কৌশলসমূহ আয়ত্ব কৰাৰ পিছত ওচৰ চুবুৰীয়াৰ সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ ঘতন লব পাৰি। তাৰোপৰি ক্ৰেচ, প্ৰাক-বিদ্যালয় আদিত নিয়োজিত হৈ টকা পইচা উপার্জন কৰিব পাৰি।

গ) পুত্র সজ্জা, গৃহ সজ্জা, মজিয়া সজোৱা আদিব কৌশলসমূহ প্ৰয়োগ কৰি পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধি কৰিব পাৰি। যিকোনো ধৰণৰ উৎসৱ, পাৰ্বণ, বিবাহ আদিত পুত্রসজ্জা, বাঙ্গলী, আঞ্জনা আদিব সহায়ত মজিয়া সজোৱা, গৃহ সজ্জা আদি অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিষে। এই সকলোবোৰৰ বাবে বিশেষ কৌশলৰ প্ৰযোজন হয়, যিবোৰ গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষাত শিকোৱা হয়। ওচৰ চুবুৰীয়া ইচ্ছুক মহিলাসকলৰ মাজত এনে ধৰণৰ ক্লাষৰ আয়োজন কৰি উপার্জন বৃদ্ধি কৰিব পাৰি।

ঘ) কাপোৰ চিলোৱা, কাপোৰত বৎ কৰা, প্ৰিণ্ট কৰা আদি কৌশলসমূহ প্ৰয়োগ কৰিও পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধি কৰা হয়। সাজ-সজ্জাৰ উপৰিও ঘৰত ব্যৱহাৰ কৰা বিভিন্ন কাপোৰ যেনে—পৰ্দা, কুচন কভাৰ, গাৰুৰ কভাৰ, টেবুলত পৰা কাপোৰ, টেবুল মেট আদি নিজে চিলাব পাবিলে পৰিয়ালৰ কাপোৰৰ ঘৰচ কিছু পৰিমাণে কমাব পাৰি। তাৰোপৰি এই কাপোৰসমূহ চিলাই বিক্ৰী কৰিও পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধি কৰিব পৰা হয়। কিছুমান কাপোৰ যেনে—বিছা চাদৰ, টেবুলমেট, দোপান্তা, শাৰী, মেখেলা চাদৰ, কুণ্ডাৰ কাপোৰ, কুচন কভাৰ আদিত ঘৰতে বৎ আৰু প্ৰিণ্ট কৰি বিক্ৰী কৰিলে উপার্জন বৃদ্ধি হয়। সেইদৰে উলৰ চুৰেটাৰ, মাফলাৰ আদি ঘৰতে গুঠি, ৰুমাল, টেবুলৰ কাপোৰ আদিত এন্দ্ৰইদাৰী কৰি এই সামগ্ৰীসমূহ বিক্ৰী কৰিব পাৰি।

এইদৰে দেখা যায় যে— গৃহ বিজ্ঞানৰ বিভিন্ন

কৌশলসমূহ প্ৰয়োগ কৰি পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধিৰ উপায় উলিয়াৰ পাৰি।

১৭.৪ গৃহ বিজ্ঞানত শিকা কৌশলসমূহৰ দ্বাৰা স্ব-নিয়োজন (Self employment through skills learnt in Home-Science) :

গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষা হৈছে এক ব্যৱহাৰিক শিক্ষা, যাৰ সহায়ত ছাত্ৰীসকলৰ জ্ঞান বৃদ্ধি হোৱাৰ লগতে আস্থা নিয়োগৰ সুযোগ দিয়ে। যাৰ ফলত তেওঁলোকৰ জীৱনৰ মানদণ্ড উন্নত হয়। গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষাক যদি কেৱল পৰিয়ালৰ আয় বৃদ্ধি কৰাৰ এক উপায় হিচাবে গণ্য কৰা হয়, তেনেহ'লৈ ভুল কৰা হ'ব। কিয়নো এই শিক্ষাক দ্বাৰা আহৰণ কৰা জ্ঞান, কৰ্ম নিপুণতা, কৌশলসমূহে প্ৰতোকণৰাকী ছাত্ৰীকে একেগোৱাকী সফল উদ্যোগী হোৱাত যথেষ্ট সহায় কৰে। অৰ্থাৎ গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষা লাভ কৰি এগোৱাকী ছাত্ৰীয়ে স্ব-নিয়োজনৰ দ্বাৰা সমাজত নিজক প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰে। উদাহৰণস্বৰূপে— গৃহ বিজ্ঞানৰ শিক্ষা লাভ কৰা এগোৱাকী ছাত্ৰীয়ে ঘৰতে বিভিন্ন ধৰণৰ খোৱা বস্তু প্ৰস্তুত কৰি সেইবোৰ বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে। বেইৰেন্ট, হোটেল আদি খুলিব পাৰে বা বেকাৰী উদ্যোগ আদি খুলিব পাৰে। তাৰোপৰি বতৰুৰ ফলমূল আদি সংৰক্ষণ কৰি (জাম, জেলী, আচাৰ, ফলমূলৰ বস তৈয়াৰ কৰি) এইবোৰ বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰি। অসমৰ এনে ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগীৰ নাম ক'ব পাৰিবানে? ভোগালী জলপান, বিপ'জ ফুড প্ৰডাক্ট আদিৰ নাম শুনিছানে? এনে আৰু বহুতো উদ্যোগী আছে যিয়ে এনেদৰে খাদ্য সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰি বিক্ৰী কৰে। সেইদৰে শিশুৰ যতন বা শিশুৰ লালন পালনৰ জ্ঞান বা লাভ কৰাৰ পিছত ক্ৰেচ, প্ৰাক্-বিদ্যালয়, ডে কেয়াৰ চেন্টাৰ (Day Care Center) আদি খুলি

স্ব-নিয়োজনৰ পথ উলিয়াৰ পাৰি। বৰ্তমান যুগত আভ্যন্তৰীণ গৃহ সজ্জা প্ৰতোক গৃহ নিৰ্মাণত অপৰিহাৰ্য্য হৈ পৰিছে। আভ্যন্তৰীণ গৃহ সজ্জাৰ কাৰ্য আদিৰ দ্বাৰা ও স্ব-নিয়োজিত হ'ব পাৰি। টেইলৰিং ইউনিট আদি আৰম্ভ কৰি বিভিন্ন ধৰণৰ সাজ-পোছাক, ঘৰত ব্যৱহাৰ কৰা কাপোৰ আদি চিলাই বিক্ৰী কৰিব পৰা হয়। এইদৰে গৃহ বিজ্ঞানৰ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি বিভিন্ন দিশত নিয়োজিত হৈ আস্থা নিৰ্ভৰশীল হ'ব পাৰি।

১৭.৫ গৃহ বিজ্ঞানৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন জীৱিকা বৃত্তিসমূহ (Home-Science related vocational and carears) :

প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ পাঠত তোমালোকে গৃহ বিজ্ঞানৰ লগত জড়িত বিভিন্ন কৰ্ম সংস্থানসমূহৰ বিষয়ে পঢ়িলা। তাৰ দ্বাৰা নিশ্চয় গম পাইছা যে—এই শিক্ষাই বিভিন্ন ধৰণৰ জীৱিকা অৰ্জন কৰিবলৈ বা বৃত্তিসমূহ থাণ কৰিবলৈ নানা ধৰণৰ সুযোগ সুবিধা আগবঢ়ায়। এই জীৱিকা, বৃত্তি আৰু কৰ্মসংস্থানসমূহ অতিশয় লোভনীয় আৰু বৰ্তমান যুগত অতি আৰশ্যক। তলৰ তালিকাত গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষাক লগত জড়িত বিভিন্ন বৃত্তিসমূহ দিয়া হৈছে—

১. খাদ্য সংৰক্ষণ
২. বেকিং
৩. কেটাৰিং
৪. হেল্থ ক্লাৰৰ ডাইৰেন্ট
৫. ফেছন ডিজাইনাৰ
৬. হোটেল মেনেজমেন্ট
৭. গৃহ বৰ্কক
৮. আভ্যন্তৰীণ গৃহ সজ্জা
৯. টেক্সটাইল ডিজাইনাৰ

১০. উদ্যোগিক বিকাশ
১১. শিক্ষা, গবেষণা ইত্যাদি।
১২. গণ সংযোগ
১৩. শিশুর যতন
১৪. সাংবাদিকতা
১৫. জন সম্পর্কবন্ধী বিষয়া
১৬. সমাজকর্মী
১৭. সম্প্রসাৰণ প্ৰশ্ৰেমাৰ
১৮. বৃত্তীয় পৰিকল্পনাকাৰী

**১৭.৬ বিভিন্ন স্কুল, কলেজ আৰু প্রতিষ্ঠানত
গৃহ বিজ্ঞান এটা বিষয় হিচাবে অন্তৰ্ভুক্ত**
**(Home-Science as a subject in schools,
colleges and institutes) :**

ভাৰতবৰ্ষৰ লগতে অসমৰ বিভিন্ন স্কুলত গৃহ
বিজ্ঞান বিষয়টো অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। অসমৰ বিভিন্ন
স্কুল, কলেজ আদিত এই বিষয়টো স্কুলীয়া পাঠ্যক্ৰমত
অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। উচ্চ মাধ্যমিক আৰু উচ্চতৰ
মাধ্যমিক স্কুলৰ পৰ্যায়ত গৃহ বিজ্ঞান এক বিষয়
হিচাবে অন্তৰ্ভুক্ত কৰি ইয়াৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ সম্যক
আভাস দিয়া হয়। এই দুই স্তৰতে ব্যৱহাৰিক
পাঠ্যক্ৰমো আছে, যাৰ দ্বাৰা ছাত্ৰীসকলে বিষয়টো
অধিক ভালকৈ জানিবলৈ সক্ষম হয়।

সেইদৰে কলেজ পৰ্যায়তো গৃহ বিজ্ঞান এক
বিষয় হিচাবে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয় যদিও কিছুমান
কলেজে কেবল গৃহ বিজ্ঞান বিষয়ৰে শিক্ষা প্ৰদান
কৰে। কলেজ পৰ্যায়তে এই বিষয়টো বিজ্ঞান আৰু
কলা দুই বিভাগৰে ছাত্ৰীয়ে পঢ়িব পাৰে। অসমৰ
যোৰহাটত অৱস্থিত অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনৰ
গৃহ বিজ্ঞান কলেজত কেবল গৃহ বিজ্ঞান বিষয়ৰ
শিক্ষা, স্নাতক আৰু স্নাতকোত্তৰ মহলাত প্ৰদান কৰে।

অসমৰ কিছুমান কলেজত এই বিষয়ৰ মেজৰ পাঠ্যক্ৰমৰ
লগতে গৃহ বিজ্ঞান এক বিষয় হিচাবে লৈ পঢ়িব পাৰি।

ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰায় সকলোবোৰ বিশ্ববিদ্যালয়ে গৃহ
বিজ্ঞান বিষয়ত স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী প্ৰদান কৰে।
স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী প্ৰদান কৰা বিভিন্ন দিশসমূহ
হৈছে— খাদ্য আৰু পুষ্টি, মানৰ বিকাশ, সম্পদ
পৰিচালনা, সম্প্ৰসাৰণ শিক্ষা আৰু আঁহ আৰু বন্ধু
ইত্যাদি। স্নাতক আৰু স্নাতকোত্তৰ মহলাত নাম ভৰ্তি
কৰিবলৈ প্ৰয়োজন হোৱা নূন্যতম অৰ্হতা হৈছে কুমো
বাদশ শ্ৰেণীত উত্তীৰ্ণ আৰু গৃহ বিজ্ঞানৰ স্নাতক।
এইদৰে গৃহ বিজ্ঞান বিষয়ৰ যিকোনো এটা দিশত
স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰাৰ পিছত কলেজ,
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰকল্পা বা সহকাৰী অধ্যাপক হোৱাৰ
যোগ্যতা লাভ কৰে। অৱশ্যে ইয়াৰ লগতে বিশ্ববিদ্যালয়
অনুদান আয়োগে পৰিচালনা কৰা সৰ্বভাৰতীয় নেট
(NET) পৰীক্ষাতো উত্তীৰ্ণ হ'ব লাগিব। বৰ্তমান অসম
চৰকাৰৰ গৃহ বিজ্ঞান বিষয়টো অসম অসামৰিক
সেৱাৰ পাঠ্যক্ৰমতো অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে।

**১৭.৭ গৃহ বিজ্ঞানৰ চাৰ্টিফিকেট আৰু ডিপ্লোমা
পাঠ্যক্ৰম আগবঢ়োৱা প্রতিষ্ঠানসমূহ (Institute
provide certificate and diploma) :**

বিভিন্ন ধৰণৰ চৰকাৰী-বেচৰকাৰী প্রতিষ্ঠানে গৃহ
বিজ্ঞান বিষয়ৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকা কিছুমান বিষয়ৰ
চাৰ্টিফিকেট আৰু ডিপ্লোমা পাঠ্যক্ৰমো আগবঢ়াইছে।
এই প্রতিষ্ঠানসমূহ হৈছে— হোটেল মেনেজমেন্ট
প্রতিষ্ঠান, ফুড ক্ৰাফট্ প্রতিষ্ঠান, ফেছুন ডিজাইন
প্রতিষ্ঠান, চি, ই, চি, এন, আই, এফ, টি (NIFT)
টেক্সটাইল প্রতিষ্ঠান ইত্যাদি। আজিকালি কিছুমান
কলেজতো গৃহ বিজ্ঞানৰ বিষয়ৰ চাৰ্টিফিকেট আৰু
ডিপ্লোমা পাঠ্যক্ৰম প্ৰৱৰ্তন কৰিছে। এই পাঠ্যক্ৰমসমূহ

গৃহ বিজ্ঞান শিক্ষা আৰু ইয়াৰ প্ৰয়োগ

হৈছে— খাদ্য আৰু পুষ্টিৰ চার্টিফিকেট পাঠ্যক্ৰম, খাদ্য সেৱা পৰিচালনা আৰু ডয়োটেচিকচ পাঠ্যক্ৰম ডায়েটিচিয়ান পাঠ্যক্ৰম, ক্ৰেচ পৰিচালনা, টেক্সটাইল ডিজাইনিং, ফেছন ডিজাইনিং শিশু বিকাশ আৰু যতন ইত্যাদি। এই পাঠ্যক্ৰমসমূহ তিনিমহীয়া, ছমহীয়া বা এবছৰীয়া, দুবছৰীয়া হ'ব পাৰে।

(ক) ঔদ্যোগিক প্ৰশিক্ষণ প্রতিষ্ঠান (Industrial Training Institute— ITI) :

এই ধৰণৰ প্রতিষ্ঠানসমূহে গৃহ বিজ্ঞানৰ সৈতে জড়িত থকা কেতবোৰ বিষয়ৰ ওপৰত যুৱক-যুৱতীসকলক বৃত্তিমুখী প্ৰশিক্ষণ দিয়ে। এই প্ৰশিক্ষণসমূহ লোৱাৰ পিছত তেওঁলোক স্ব-নিৰ্ভৰশীল হৈ নিজা ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিব পাৰে। ঔদ্যোগিক প্ৰশিক্ষণ প্রতিষ্ঠানসমূহ চৰকাৰ বা ৰাজ্যই পৰিচালনা কৰা সংস্থা। ইয়াৰ অধীনত আগবঢ়োৱা বিভিন্ন ধৰণৰ চার্টিফিকেট আৰু ডিপ্লোমা পাঠ্যক্ৰমসমূহ হ'ল-কাপোৰ চিলোৱা, এন্টাইডাৰী, দ্বেছ ডিজাইনিং, বিউটিচিয়ান, খাদ্য সংৰক্ষণ, বেকিং, কাপোৰত বৎ আৰু প্ৰিন্ট কৰা, আভ্যন্তৰীণ গৃহ সজ্জা, কাপোৰ বোৱা আদি পাঠ্যক্ৰম। গাঁও অঞ্চলৰ দুখীয়া পৰিয়ালৰ যুৱক সকলক এই পাঠ্যক্ৰম সমূহত অংশ গ্ৰহণ কৰিবৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰে ‘ট্ৰাইছেম’ (গাঁও অঞ্চলৰ যুৱকৰ আত্ম সংস্থাপনৰ বাবে প্ৰশিক্ষণ, (TRYSEM)) আঁচনিৰ দ্বাৰা বৃত্তি বা টকা পইচাও দিয়ে।

(খ) দূৰ অঞ্চলত শিক্ষা দিয়া প্রতিষ্ঠানসমূহ (Institution providing distance education) :

ঘৰোৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কিছুমান কাৰণত নিয়মিয়াকৈ গৃহ বিজ্ঞানৰ পাঠ্যক্ৰম সমূহত (চার্টিফিকেট ডিপ্লোমা) অংশ গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে, তেনে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সুবিধাৰ বাবে কিছুমান প্রতিষ্ঠানে শিক্ষা দিয়াৰ ব্যবস্থা কৰিছে। এই পাঠ্যক্ৰম সমূহ এবছৰৰ পৰা তিনিবছৰীয়া হ'ব পাৰে। বিভিন্ন পাঠ্যক্ৰমত অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ নিয়মাৱলী বেলেগ বেলেগ হয়। উদাহৰণস্বৰূপে খাদ্য আৰু পুষ্টিৰ চার্টিফিকেট পাঠ্যক্ৰমত অংশ লবলৈ হ'লে প্ৰার্থীগৰাকী দশম শ্ৰেণীত উত্তীৰ্ণ হ'ব লাগিব। কিন্তু স্নাতক ডিপ্লোমা লবলৈ হ'লে দ্বাদশ শ্ৰেণীত উত্তীৰ্ণ হ'ব লাগিব। অসমত বাস্তুৰ মুক্ত বিদ্যালয়ে গৃহ বিজ্ঞান বিষয়টো দ্বাদশ শ্ৰেণীলৈকে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। আৱহাতে ইন্দিৰা গান্ধী মুক্ত বিশ্ব বিদ্যালয়ত গৃহ বিজ্ঞান বিষয়ৰ লগতে ইয়াৰ সৈতে জড়িত কেতবোৰ বিষয়ত স্নাতকোত্তৰ মহলালৈকে শিক্ষা ল'ব পাৰি। তাৰোপৰি এই বিশ্ব বিদ্যালয়ে গৃহ বিজ্ঞানৰ বিভিন্ন বিষয়ত ডিপ্লোমা পাঠ্যক্ৰমো প্ৰদান কৰে। বৰ্তমান অসমত কৃষি কান্ত সন্দিকৈ মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ে গৃহ বিজ্ঞান বিষয়ৰ কেতবোৰ পাঠ্যক্ৰমৰ চার্টিফিকেট, ডিপ্লোমা পাঠ্যক্ৰম আৰম্ভ কৰিবলৈ চিন্তা চৰ্চা কৰিছে।